

РОЗДІЛ 6. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ КОМПЕТЕНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ (9 КЛАС)

Демченко О.І., Мегем О.М.

*Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра
Довженка*

В останні десятиліття проблема здоров'я в широкому розумінні відноситься світовою спільнотою до кола глобальних. Серед причин кризового стану здоров'я є соціально-економічна та екологічна криза, неефективна стратегія охорони здоров'я й недоліки в системі освіти, що зумовлюють психоемоційне перевантаження й недостатню рухову активність учнів. У зв'язку з цим збереження та зміцнення здоров'я дітей є одним із головних завдань нового державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти нашої держави. Загальноосвітня школа — це особливий соціальний інститут, що має потенційні можливості при незначній інтенсифікації навчального процесу проводити роботу з формування здоров'язбережувальної компетентності учнів.

Проблема формування компетентного ставлення учнів до здоров'я була об'єктом вивчення вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, теорію та практику навчання й виховання підлітків щодо ведення здорового способу життя як складову валеологічних знань обґрунтували дослідники Т. Бойченко, О. Вакуленко, О. Жабокрицька, В. Оржеховська, С. Свириденко, Н. Ткачова, В. Шахненко та інші; вивченням психолого-педагогічних особливостей розвитку і формування здорової особистості учня основної школи займалися Г. Голобородько, О. Дубогай, О. Леонтьєва, О. Петрик, Р. Поташнюк, О. Савченко та інші; пошуки шляхів формування валеологічної свідомості в учнів здійснювали С. Василенко, В. Горашук, В. Заплатинський, О. Кабацька, А. Царенко.

Але недостатньо дослідженою залишається проблема розробки методичних засад формування в учнів компетентного ставлення до здоров'я на уроках біології (9 клас).

У національній доктрині розвитку освіти України ХХІ століття визначено, що пріоритетними завданнями освіти є виховання в учнів відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших [1, с. 2]. Саме реалізація зазначеного завдання повинна відбуватися під час вивчення предмета «Біологія 9 клас».

За своїм призначенням, змістом, методами навчальний предмет «Біологія» суттєво відрізняється від інших дисциплін. Його особливістю є те, що розділ «Людина» включає в себе знання з багатьох наук, зокрема: цитології, гістології, анатомії, фізіології, генетики, біохімії, біофізики, медицини, гігієни, валеології, екології. Важливість формування в учнів компетентного ставлення до свого здоров'я на уроках біології у 9 класі обґрунтовується тим, що учні вивчаючи будову систем організму паралельно навчаються дбати про них та не допускати стану «не здоров'я».

У ході реалізації програми предмета «Біологія» у розділі «Людина» особливу увагу необхідно приділяти позитивній мотивації учнів не лише на здоровий спосіб життя, а й на активні та поступальні дії у напрямі збереження життя й зміцнення здоров'я. Увага вчителя має бути зосереджена на прове-

денні занять з використанням методів навчання, що ґрунтуються на активній участі всіх учнів.

Навчання має бути спрямоване на опанування учнями навичками, що сприяють здоровому способу життя, зокрема:

- санітарно-гігієнічними;
- раціонального харчування, рухової активності, режиму праці та відпочинку;
- ефективного спілкування, співчуття, розв'язування конфліктів, поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації;
- самоконтролю, аналізу проблем і прийняття рішень, визначення життєвих цілей та програм тощо.

При формуванні навичок здорового способу життя важливим є набуття практичного досвіду, що забезпечується виконанням відповідних вправ, дій, відпрацювання моделей поведінки на уроках [2, с. 3].

Отже, головне завдання курсу «Біологія 9 клас» — вплинути педагогічними методами на свідомість і поведінку учнів шляхом розвитку в них здоров'язберезувальних умінь і навичок.

Навчальна програма предмета «Біологія» у 9-му класі та ефективна педагогічна методика сприяють формуванню у особистості компетентного ставлення до свого здоров'я, відповідального ставлення до свого життя, надаючи можливість розвивати життєві навички.

Результатом навчання має стати отримання учнями життєвих умінь та навичок, компетентного ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих, а також їх прагнення вести здоровий спосіб життя.

Інформаційно-просвітницький підхід, що домінував протягом багатьох років, виявився неефективним у вирішенні завдань формування компетентного ставлення до свого здоров'я, профілактики тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків, поширення ВІЛ-інфекції [3, с. 44]. Сьогодні визначальним на уроці стає не надання готових знань, а перетворення пояснень вчителя на колективну, групову, самостійну роботу учнів уже на етапі сприйняття і засвоєння нового матеріалу. Такий підхід сприяє оволодінню системою знань і вмінь, а як наслідок компетентним ставленням, необхідним для здорового та безпечного життя. Під час проведення уроків слід створювати атмосферу зацікавленості кожного учня, стимулювати учнів до використання різноманітних способів виконання завдань на уроці, заохочувати їх до самостійної роботи без побоювання помилитися, відповісти неправильно.

Забезпечення умов для розвитку творчих і розумових здібностей дитини є важливим в організації і проведенні кожного уроку. Для цього слід використовувати не тільки класичні методи та дидактичні матеріали, але й новітній методичний супровід (відео матеріали, моделювання ситуацій, виконання практичних вправ тощо).

Особливого значення набуває формування мотиваційної сфери учня: його прагнення бути здоровим, приймати доцільне рішення щодо шкідливих звичок, дотримуватися активної громадської позиції щодо протидії та профілактиці інфекційних хвороб, ВІЛ/СНІДу. Учень на уроці повинен бути налаштованим на ефективний процес пізнання, мати особисту зацікавленість, розуміти, що й навіщо він виконуватиме. Отже, учитель має використовувати такі методи, які сприятимуть розвитку пізнавальних мотивів учня, які у свою чергу будуть формувати компетентне ставлення до свого здоров'я.

Методи, що задовольняють названі вище вимоги — це інтерактивні методи навчання, які широко використовуються сучасними педагогами: робота в групах, дискусії, аналіз життєвих ситуацій, рольові ігри, дебати, «мозковий штурм» тощо. Порівняно з традиційними методами навчання, головною перевагою інтерактивного навчання є постійна, активна взаємодія всіх учасників навчального процесу, що найефективніше сприяє формуванню у школярів

компетентного ставлення до свого здоров'я.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» /Україна XXI століття. — К.: Райдуга. — 1994.- 61с.
2. Дубровкіна О.Б. Потреба у здоровому способі життя як ознака компетентної особистості: педрада / О.Б. Дубровкіна, В.В. Рунас // Виховна робота в школі. — 2007. — №12. — С. 2-6.
3. Черкашин Г. Вирішення проблеми збереження здоров'я школярів / Г. Черкашин // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2006. — №4. — С.44-46.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ЧЕРВИ» В КУРСІ БІОЛОГІЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Закалюжний В.М, Дзюбенко М.С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Сучасна загальноосвітня школа не лише покликана дати учням глибокі й міцні знання, а й має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, здійснювати патріотичне, естетичне, моральне виховання, прищеплювати свідоме ставлення до праці, розвивати необхідні практичні вміння та навички, прагнення до самостійного оволодіння знаннями, інтерес до дослідницької діяльності тощо [3].

Важливою проблемою сьогодні залишається питання урізноманітнення навчального процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, розширення сфери їх інтересів. Сучасним учням доступні найрізноманітніші джерела інформації, але саме наявність готової інформації сприяє розвитку пасивності. Зникає прагнення пошуку, пізнання, творчості. Для цього процес навчання має бути сконструйований з максимальним наближенням до запитів і можливостей дитини [1].

Підвищення якості знань школярів і стимулювання їхнього інтересу до навчання — важливі задачі удосконалювання процесу навчання, а в зв'язку зі стандартизацією освіти вони набувають особливої актуальності. Їхнє рішення бачиться в даний час у збагаченні змісту, методів і організаційних форм навчання [3].

70–80-ті роки характеризуються участю педагогів-новаторів і регіональних вчительських об'єднань у пошуку шляхів удосконалювання структури уроку. Впроваджувалися нові форми навчання, заохочувались нестандартні уроки, діяли різноманітні майстерні, студії і т.д. Більшість педагогів прагнули до інтеграції різноманітних організаційних форм, де урок був би сполученою ланкою. При цьому вчителі випробують структурні елементи різноманітних організаційних форм навчання, що виражається в таких назвах, як урок-дискусія, урок-студія і т.д. Сучасний урок, зберігаючи властиві йому характерні ознаки, являється не як статична, а як форма навчального процесу, що постійно розвивається [4].

Необхідно бачити удосконалювання процесу навчання в розвитку класно-урочної системи, у використанні сучасного уроку в якості сполученої ланки в інтеграції різноманітних організаційних форм. Звідси буде змінюватися і структура класичного уроку. У надрах класно-урочної системи народжуються нестандартні уроки, що залучають до творчої діяльності, дозволяють гнучко використовувати результати методичних досліджень, врахувати інтереси вчителя й учнів.

Нестандартне заняття — це імпровізоване навчальне заняття, яке має нестандартну (невстановлену) структуру. Ця структура складається з двох